

Obsah

Berger, Pozvání do sociologie

#Kapitola4, člověk a společnost

#Kapitola5, společnost v člověku

Berger, Luckmann, Sociální konstrukce reality

[# 1. Realita každodenního života](#) Chyba! Záložka není definována.

#Berger, Kapitola4, člověk a společnost

Člověk ve společnosti:

Člověk je ve společnosti situován prostorově a časově.

Člověk žije v průsečíku specifických společenských sil, společnost má určený systém moci a prestiže. Naše umístění ve společnosti vytváří systém pravidel, kterými se musíme řídit,

- **povaha a mechanismy sociální kontroly:**
- **Sociální kontrola je v sociologii jeden z nejpoužívanějších pojmů. Jsou to prostředky, které společnost používá k usměrnění vzpurných jedinců. Společnost nemůže existovat bez sociální kontroly. Prostředky kontroly (nátlaku) dělíme na politické, ekonomické a morální. metody kontroly se mění podle charakteru a účelu skupiny, od výstrahy, ekonomické sankce, vyloučení nežádoucích osob až po fyzické násilí. společnost používá policejní, vojenské a další síly. oficiální násilí a jeho nástroje jsou prapůvodní základ každého politického řádu. prostředky násilí mají svůj zstrašující vliv, v demokraciích se násilí používá v zájmu většiny lidí a v různých kulturách chrání různé hodnoty.**
- **Primární skupina: Zde je nástrojem kontroly výsměch, přehlížení a pomluva, tj. obava před výsměchem. V primárních skupinách dochází ke konsensu hodnot (skupinová dynamika), tj. menšina se přizpůsobí většině nebo dohoda.**
-
- **integrace jako donucení vs. integrace jako touha po uznání:**
- **Totožnost se skládá z aktů uznání.**
-
- **umísťování na sociální mapě:**
- **Lidský život je závislý na umístění na soc. mapě, tj. sociální souřadnice říkající co musíme dělat a co můžeme očekávat.**
-
- **sociální stratifikace: sociální distribuce moci a hierarchické vnímání společnosti: Každá společnost se skládá z úrovninavzájem spjatých podřízeností a nadřízeností. Každá společnost má jiná kritéria pro začleňování do stratifikačních úrovní. Základními znaky jsou moc (majetek), privilegia a prestiž. Každý jednotlivec má svoji pozici, od narození nebo získanou.**
- **V moderních společnostech je základním typem stratifikace třídní systém, tj. pozice je určena ekonomicky.**
- **Také je známý kastovní systém, do kterého také patří rasový systém, např. USA.**
- **Třída determinuje životní vyhlídky. Každé třídní prostředí formuje jedince v něm žijící. Sociální kontrola také brání pronikání člověka do života vyšších tříd.**
- ***Symbolizace statusu: Jednotlivec prezentuje svoji pozici prostřednictvím symbolů, např. majetek, chování, typy sdružování, názory atd.**
- ***Sociální mobilita: Uzavřená a otevřená, sociální pozice jsou/nejsou neměnné.**
- ***Pojem definice situace (W. Thomas): Sociální situace je taková, jak ji definovali její účastníci.**
-
- **donucující realita tradice, život ve světě předků:**
- **Sociální kontrola, která ovlivňuje naše životy, tj. každá sociální situace v níž se nacházíme není ovlivňována jen současníky, ale i našimi předchůdci (tradice, zvyky). S mrtvými nelze diskutovat, tj. mrtví jsou mocnější než živí (Fontenell). Naše sociální**

situace jsou ovlivněny scénářem zvyklostí, který je kontrolován systémem sociální kontroly.

-
- **instituce jako sociální instinkt (Gehlen) a otázka zvěcnění:**

Instituce je typický komplex jednání.

Arnold Gehlen pojímá instituci jako regulující

mechanismus usměrňující lidské jednání stejným způsobem, jako instinkty usměrňují chování

- zvířat.
- **Instituce poskytují procedury, jimiž se vytvářejí vzory lidského chování. Zde stojím a nemohu jednat jinak (Luther).**
- **Institucionální imperativy chování (každý chápe institucionálně předurčený průběh jako daný vzor) jsou vštěpovány člověku společensky, tj. rodinné moudrosti, Výchova, náboženství, média apod.**

Institucionální struktura společnosti nám dává typologii pro naše jednání.

Durkheim: Společnost je sui generis, společnost vůči nám vystupuje jako vnější přinucující fakticita, která vytváří vzory našeho předpokládaného jednání, kontroluje je a sankcionuje.

#Kapitola5, společnost v člověku

Teorie rolí (Herbert Mead): Role je typická odpověď na typické očekávání v jednotlivých situacích, kde typologie je dána společensky.

Role také podvědomě formuje chování jednatelů, člověk se stává tím co hraje a také někdy přejímá role druhých.

- **aktér vs. objektivní realita: otázka determinismu a svobody lidského jednání:**
- **Společnost je vnější realita vyvíjející tlak na jedince.**
- **Lidé chtějí dodržovat pravidla a hrát role, které jim společnost přidělila.**

Determinismus je pro aktéry vlastně vyhovující a nejtěšnější, když jim sami toužíme právě po tom, co od nás společnost očekává.

-
- **role jako instituce (srovnejte s popisem role v předchozí kapitole):**
- **Role předurčují vzorce jednání, postojů i emocí.**
-
- **role a utváření identity: „hraní“ rolí a „stávání se“ někým:**
- **Role utváří (socializuje) jedince podle společenského postavení a společenského očekávání.**

Významní druzí (Mead): Jsou osoby od kterých jsou role přejímány, např. děti přejímají role dospělých.

identita a sociální uznání:

sociální mechanismy udržování identity: z každého aktu sociálního spojení vyplývá volba totožnosti. A opačně každá totožnost vyžaduje specifické sociální vazby pro své přežití.

Individuum se zařazuje ve společnosti do systémů sociální kontroly a každý tento systém obsahuje aparát, produkující totožnost.

- **Proměny rolových kontextů a identit:**
- **Problémy s přechody mezi různými identitami: Předpoklad může udělat z člověka bytost, která má sklon se stát tím, co o ní vypovídá předpoklad. Jde také o konstruování nové totožnosti. Na individuum také působí skupinový nátlak.**
- **Člověk hraje různé role, a tím si vytváří totožnost.**
- **Teorie rolí: Dává nám sociální antropologii, tj. pohled na člověka založený na jeho činnosti ve společnosti, tzn. Člověk hraje role ve hře společnosti. Tyto role mohou být jiné např. v práci a doma. Např. panovačný šéf/ušlápnutý manžel.**
- **Např. soudce odkládá svou totožnost soudce a doma hraje roli manžela a otce.**
-

- **ospravedlňování výkonu rolí:**
-
- **ideologie jako víra:**
- **Idee jsou stejně jako lidé sociálně situovány.**
- **Sociologie vědění se zabývá sociální determinací ideologií. Spojnice myšlenek myslitele k jeho sociálnímu prostředí, tj. kdo to říká?**
- myšlení slouží k ospravedlnění zvláštní sociální situace, to jest, když ji vysvětluje, ospravedlňuje a sankcionuje.
- **Ideologie: Znamená, že určitá idea slouží skrytým zájmům ve společnosti. Ideologie mohou ospravedlňovat činnost určitých skupin, např. rasová nadřazenost.**
- **Ideolog nelže, ale své ideologii věří nebo klame sám sebe.**
-
- **Koncept Referenčních skupin:**
- **Referenční skupina je kolektiv, jehož mínění, přesvědčení a způsoby jednání formují naše mínění, jednání a přesvědčení. Poskytuje nám model s kterým se můžeme srovnávat. Každý člověk má podvědomou touhu patřit do nějaké skupiny.**
-
- **příslušnost (vztah) ke skupině a kognitivní nároky**

Příslušnost ke skupině sebou nese kognitivní závazky, člověk přebírá hodnoty skupiny.

#Kontrolní otázky

1. **S použitím metafory „sociální mapy“ obecně popište vztah mezi člověkem a společností. Jakým způsobem je člověk integrován do společnosti a jakou úlohu hraje v tomto procesu integrace koncept (sociálního) vědění?**
- 2.
3. **V jakém smyslu je proces institucionalizace (rolí) zároveň procesem fetišizace sociálního světa a naturalizace našeho vědění o něm?**
- 4.
5. **Jakou povahu mají legitimizace našeho sociálního jednání s ohledem na dilema přetvářka vs. upřímnost? Jak se v tomto ohledu projevuje morální neutralita sociologického pohledu?**
- 6.

Berger, Luckmann, Sociální konstrukce reality

[# 1. Realita každodenního života](#) **Chyba! Záložka není definována.**

Sociologie vědění analyzuje vědění, kterým se řídí naše jednání v každodenním životě.

Každodenní realita je svět, který má svůj původ v myšlení a jednání lidí a tímto myšlením a jednáním je také udržován.

Fenomenologická analýza každodenního života odmítá genetické a ontologické příčiny.

Nejsme schopni pochopit základ vědomí, ale pouze vědomí něčeho, ať již vnějšího fyzického světa nebo vnitřní reality.

Vědomí člověka je schopno se pohybovat v různých oblastech reality, např. nadřazená (každodenní) realita nebo hry, náboženství a sny.

Signification, tj. vytváření znaků, Znak se liší od ostatních objektivací svým zřetelným záměrem sloužit jako odkaz na subjektivní významy. Znaky mají schopnost konzervovat výpověď.

Lidské znakové vyjadřování a hlavně Jazyk poskytuje prostředky k objektivizaci reality, tj. slovní zásoba umožňuje popis reality, člověk myslí v jazyce. Neběžné zkušenosti, např. náboženské vytržení nebo teoretickou fyziku nelze vždy jazykem popsat.

Jazyk má schopnost objektivace subjektivních procesů a tím je dána možnost jejich šíření i mimo situaci tváří v tvář. Objektivovat procesy mohou také symboly (instrumenty), např. zbraň objektivuje zabíjení.

Pomocí jazyka mohu objektivovat i sám sebe, přemýšlet o sobě.

Jazyk typizuje zkušenosti do kategorií, a překonává hranice teď a tady.

Realita každodenního života je organizována podél osy tady, jíž je mé tělo, a osy teď přítomného okamžiku.

Různé stupně prostorové a časové vzdálenosti: Jev teď a tady se jeví jako nejreálnější, tj. svět ve kterém jedním. Vztahy k ostatním dělíme na tzv. mé blízké, současníky, předchůdce a následovníky.

Intersubjektivita v každodenním životě má rovněž časovou dimenzi. Proud vědomí je vždy uspořádán časově, tj. časová struktura každodenního života určuje posloupnost dějů, např. napřed narození a teprve potom smrt.

Realita každodenního života je svět intersubjektivní, svět, který sdílím s ostatními. Svět je skutečný pro ostatní stejně jako pro mě. Náhled ostatních na tento svět není totožný s mým, mé zde je jejich tam a Mé nyní se nekryje přesně s jejich.

Život je rozdělen na oblasti, k nimž přistupuji mechanicky, a na oblasti, v nichž se setkávám s určitým typem problémů, tj. rutinní (neproblematické) a neznámé.

Interakce tváří v tvář znamená, že pro oba platí shodné teď a tady, protějšek je plně reálný, vnímám plně jeho subjektivitu, důležitost neformální komunikace.

Tzv. ostatní jsou pouze mými součastníky z minulosti nebo doslechu, dále předchůdci a následovníci.

Realita každodenního života v sobě obsahuje typizační schémata, jejichž prostřednictvím vnímám ostatní lidi a zacházím s nimi při osobních setkáních, např. vnímám protějšek jako muže, bělocha atd. Typizace (názor) se s poznáváním mění.

Vnímám svůj protějšek *jako* určitý typ a jedním s ním v situaci, která je sama typická.

Typizace jsou tím více anonymní, čím větší je časová nebo prostorová vzdálenost.

Sociální struktura je souhrnem těchto typizací a opakovaně se objevujících vzorců interakce, které na podkladě těchto typizací vznikají.

Sociální zásoba vědění je osobní nebo dějinná zkušenost, vypovídá o mé situaci, je sdílená, Individuální struktura relevantního vědění je vědění , které se mě týká, Mé struktury relevance se však v mnoha bodech kříží se strukturami relevance ostatních lidí, v důsledku čehož si máme tolik zajímavého co říci.

Sociální distribuce vědění

Vyvíjející se dítě si vytváří vztahy k přírodnímu prostředí a kulturnímu a sociálnímu řádu prostředkovánému významnými druhými. Biologická přirozenost se přizpůsobuje sociokulturním vlivům, tj. společensky daným vlivům.

Předpoklady osobnosti jsou dány geneticky, ale osobnost je výsledkem sociálních procesů.

Excentricita je vztah mezi organismem a osobností, tj. jsem tělo/mám tělo.

Lidství je možné pouze ve společnosti, samotný člověk je na úrovni zvířete.

Lidské chování je vytvářeno sociálním řádem, kde sociální řád je vytvářen člověkem.

Veškerá lidská činnost podléhá habitualizaci, tj. ustálí se ve vzorec, který může být opakován. Habitualizace psychologicky usnadňuje výběr, když nabízí již známé vzory činností a jednání vycházející ze zkušeností.

Procesy habitualizace předcházejí institucionalizaci.

K institucionalizaci dochází vždy při vzájemné typizaci habitualizovaných činností určitým typem vykonavatelů těchto činností. Jinak řečeno, každá taková typizace je institucí.

Instituce typizuje jednotlivé vykonavatele činností a rovněž i jednotlivé činnosti, např. instituce práva stanoví jak a kdo bude trestat.

Instituce se dále vyznačují dvěma vlastnostmi. Mají své dějiny a řídí lidské chování, chování tím, že předem stanovují vzorce chování, které lidskému jednání předurčují jeden směr ze všech teoreticky možných směrů.

Systém sociální kontroly je mechanismus určený k podpoře instituce.

Společnost je shlukem institucí.

Říci, že určitý druh lidské činnosti byl institucionalizován, je totéž jako říci, že tento druh činnosti byl podřízen sociální kontrole.

Objektivní svět institucí vytvořil člověk. Vztah mezi člověkem tvůrcem a sociálním světem jeho výtvořem je dialektický, tzn. Jsou v interakci, výtvoř ovlivňuje svého tvůrce.

Základní vazby mezi dialektickými složkami sociální reality: *Společnost je výtvořem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvořem společnosti.*

Internalizace je předávání sociálního světa nové generaci.

Externalizace je vytváření institucionálních praktik.

Legitimizace znamená vysvětlení a ospravedlnění institucionálního řádu. .

Vědění o společnosti tedy jednak zprostředkovává chápání objektivované sociální reality a jednak tuto realitu neustále vytváří.

Sedimentace znamená uchovávání zkušeností, i společných, ve vzpomínkách. Vzpomínky jsou součástí vědění. Sociální sedimentace je uchována znakovým systémem, předávání mezi generacemi.

Institucionální významy, i sedimentované, se musí lidé učit, vzdělávací systém, i donucujícím způsobem. Základem institucionálního řádu je typizace chování jedinců, tedy společenská pravidla.

K typizaci chování nebo činností je třeba, aby měly objektivní význam daný jazykem, tj. být ve slovní zásobě.

Sociální osobnost se skládá z jednotlivých typizací, např. lovec, tanečník, otec.

Aktér se identifikuje se sociálně objektivovanými typizacemi jednání (se svou rolí) v okamžiku, kdy určitou činnost vykonává, ale když o svém jednání následně uvažuje, opět obnovuje svůj odstup od těchto typizací.

Role je typizovaný nebo institucionalizovaný způsob chování.

Hraním rolí se jedinec účastní sociálního světa, zásady pro správný výkon role jsou obsaženy v zásobě vědění, aktér role je zodpovědný za dodržování těchto zásad.

.1. Při výkonu určité role je tato role reprezentována, např. jedinec který soudí, reprezentuje roli soudce, tj. nejedná sám za sebe.

2. Role reprezentuje celou institucionální síť chování, např. role soudce má vztah k ostatním rolím, jejichž souhrn tvoří instituci práva.

Relevance vědění může být obecná nebo relevantní jen pro určité role (dělba práce).

Deinstitucionalizace znamená, že rozsah institucionalizovaných činností se snižuje.

Vztah mezi věděním a jeho sociálním základem je dialektický, tedy vědění je společenským produktem a zároveň je i důležitým činitelem společenských změn.

Subsoubory vědění je vědění přístupné nebo pochopitelné jen některým zasvěceným jedincům (odborné vědění).

Zvěcnění znamená chápat jevy vytvořené člověkem, jako kdyby se jednalo o věci, s jejichž vznikem člověk nemá nic společného. Zapomenout na vlastní autorství sociálního světa.

Legitimizace je proces zvěrohodnění, vysvětlení a uznání :

.1. Institucionální řád by měl mít stejný význam pro všechny lidi, horizontální.

2. Život jedince prochází jednotlivými fázemi, institucemi, vertikální postup.

Symbolické procesy jsou procesy označování, které odkazují na jiné skutečnosti, než jsou skutečnosti každodenní zkušenosti.

Symbolické světy jsou soubory teoretických tradic, které zahrnují institucionální řád, např. fyzický nebo metafyzický svět. Pojmové aparáty (legitimizace) jednotlivých světů mohou být v konfliktu např. patriarchální/matriarchální společnost.

Dnešní legitimizace se odehrává pomocí symbolických celků.

Symbolický svět je teoretický, vzniká při subjektivním uvažování jedince.

Institucionální řád je legitimizován umístěním do symbolického světa.

Pojmové aparáty jsou: mytologie, teologie, filozofie a věda. Tyto slouží k udržování symbolického světa.

Způsoby použití pojmového aparátu k udržování světa:

.1. Terapie: Je využití pojmového aparátu k tomu, aby devianti zůstali v rámci institucionálního řádu, tj. sociální kontrola, psychoanalýza, poradenství. Zdárně završená terapie znovu socializuje devianta do objektivní reality symbolického světa společnosti.

2. Potlačování: Pojmový aparát potlačuje vše, co není v souladu s tímto symbolickým světem. Deviantnímu chování je dán negativní nebo podřadný status.

Udržování symbolických světů: Každá realita je definována a udržována sociálně. Tj. neptát se co se říká, ale kdo to říká.

Specializace vědění a skupiny lidí spravujících soubory vědění je důsledkem dělby práce, např. teoretikové a obyčejní lidé. Může docházet ke konfliktům buď mezi odborníky a lidmi (např. duchovní a věřící) nebo mezi jednotlivými odborníky (válečný konflikt).

Nadvláda odborníků: Mají monopol na všechny definice reality, např. primitivní společnosti.

#Kontrolní otázky

1. Uvedte příklady různých časových rytmů lidské zkušenosti a popište situaci, ve které může mezi těmito rytmy docházet ke konfliktu.
2. **Vysvětlete pojem sociální distance a demonstřujte na příkladech.**
3. **V jakém smyslu se členění sociální realita podle vědění, jež potřebujeme pro úspěšné zvládnání sociálních interakcí?**

#3. Kapitola:

Společnost existuje jako subjektivní i objektivní realita.

Společnost je neustálý dialektický proces složený ze 3 složek, fungujících současně:

1. Externalizace, je vytváření institucionálních praktik.
 2. Objektivace, je osamostatnění institucionálních praktik.
 3. Internalizace, je osvojování si (nebo předávání další generaci) institucionálních praktik člověkem (učíme se je chápat).
4. Jedinec se stává členem společnosti, až pochopí subjektivitu ostatních a realitu světa.
Socializace je zasnění jedince do objektivního světa společnosti.
1. Primární socializace je první socializací, období dětství. Každý se rodí do objektivní sociální struktury, významní druzí mají jeho socializaci na starosti a ovlivňují, např. rodiče. Dítě se identifikuje s významnými druhými a napodobuje jejich role, tedy přejímá jejich svět.
Zobecnění druzí, na rozdíl od konkrétních druhých jde o identifikaci se všemilidmi, tj. s celospolečností, je to nejdůležitější a závěrečná fáze primární socializace.
Nejdůležitější nástroj socializace je jazyk.
 2. Sekundární socializace je následný proces, který uvádí již socializovaného jedince do nových oblastí objektivního světa. Např. dělba práce a sociální distribuce vědění vyžaduje sekundární socializaci.
Sekundární socializací rozumíme internalizaci institucionálních či na institucích založených „subsvětů“. Jejich rozsah a povaha jsou proto určeny složitostí dělby práce a s ní související sociální distribuce vědění.
Se vznikem nových rolí přichází sekundární socializace i potřebná slovní zásoba.
 3. Alternace: Jsou totální transformace, např. resocializace, která na rozdíl od primární socializace nezačíná od dětství, takže je třeba demontáž předchozích návyků a prostřednictvím citové závislosti na významných druhých zprostředkovat nové struktury věrohodnosti.
Socializace se odehrává v prostředí sociální struktury.
Úspěšná socializace je dosažení symetrie mezi subjektivní a objektivní realitou a identitou. Neúspěšná je asymetrie.
Opoziční definice reality a identity vznikají, když se lidé s odlišnou identifikací reality (nedostatečně socializovaní) začnou sdružovat do skupin a objektivovat vlastní instituce. Tyto nové skupiny mají vlastní struktury věrohodnosti.
Neúspěšná socializace:
V primární socializaci může být důsledkem toho, že je tu složitá distribuce vědění a významní druzí zprostředkovávají různé reality, tj. např. výchova rodičů a vlivy dalších asociálních lidí.
Dítě se může identifikovat i s více světy, může alternovat, např. jiná role doma a v partě.
Rozpor mezi primární a sekundární socializací, jedinec opouští danou identitu a snaží se získat identitu (vysněnou) na kterou nemá.

Identita se utváří během sociálních procesů, které jsou dány sociální strukturou a dále je udržována a obměňována sociálními vztahy.

Identity vytvořené vzájemným působením organismu, individuálního vědomí a sociální struktury zpětně danou sociální strukturou ovlivňují, udržují, obměňují.

Psychologie při zkoumání jedince chápaní reality vždy napřed předpokládá kosmologii, pak fyziologické poruchy.

#Kontrolní otázky

1. **V jakém smyslu působí sociální svět na lidské jednání jako nezávislá realita?**
2. **V čem spočívá proces anonymizace zkušenosti a jak je tento proces vystižen v pojednání o sociálních rolích coby prostředku osvojování a distribuce sociální zásoby vědění?**
3. **Uvedte příklady legitimizací, jimiž se zdůvodňuje hodnota rodinného života a vzdělání – rozlišujte přitom mezi úrovní každodennosti a úrovní státní ideologie.**

#Kontrolní otázky

1. V čem se liší primární a sekundární socializace s ohledem na roli významných a zobecněných druhých?
2. Vysvětlete případ náboženské konverze jazykem re-socializace.
3. Uvedte příklady konfliktních definic reality pokud jde o způsoby trávení volného času.

Bourdieu, Pierre: Teorie jednání

#Prostor společenský a symbolický

- Rozdíl mezi substancialistickým a vztahovým výkladem skutečnosti:
- Substancialistický (realistický) výklad spočívá v tom, že každou činnost nazírá nezávisle na ostatních činnostech. Poměr mezi třídami (postavením) a např. zálibami chápe jako mechanický a přímý vztah. Určitá činnost je dána určité skupině (národu) a tím se také odlišují. Lze srovnávat pouze stejné systémy (kultury).

Vztahové (funkční) výklady jsou v opozici vůči substancialním, je to vztah mezi soc. postavením a zaujímáním postojů.

- Habitus jako praktický smysl a konstituce sociálního prostoru.

V sociálním prostoru jsou aktéři rozmístěni podle pozic diferenciovaných podle kapitálu, kde shodnost vlastnictví znamená vzdálenost nebo blízkost:

.1. Kapitál ekonomický: jeho velikost a druh.

2. Kapitál kulturní: Vzdělání a dovednosti.

Jednotlivci se dělí podle těchto dimenzí:

.1. Dimenze: Podle poměru obou vlastněných kapitálů v celkovém oběmu.

2. Dimenze: Celkový oběm obou kapitálů.

Např. Vzdělaný kapitalista, nevzdělaný kapitalista nebo vzdělaný vědec a nekvalifikovaný dělník. Tito jsou v opozici, např. pravice a levice.

Prostor sociálních pozic ovlivňuje prostor postojů prostřednictvím habitusů, tj. každé třídě pozic odpovídá určitá třída habitusů nebo zálib.

Habitus je jednotný styl činností, které diferencují jednotlivé třídy. Opakem je dispozice.

- Rozlišení teoretických sociálních tříd od sociálních tříd zmobilizovaných.

Teoretické třídy jsou homogenní skupiny z hlediska praktických činností a z hlediska vlastností z nich plynoucích. I když je tato diferenciací teoretická odpovídá praxi.

Zmobilizované třídy (Marx) jsou seskupeny za společným cílem většinou proti jiné třídě a vznikají z teoretických tříd mobilizující politickou prací.

Třídy existují pouze virtuálně jako diference soc. prostoru.

V socialismu je ekonomický kapitál nahrazen politickým.

- Strategie reprodukce kapitálů a sociální hranice.

Kulturní kapitál je reprodukován vztahem mezi strategiemi rodin (kulturní reprodukce) a institucí vzdělávání. Vzdělání rodičů ovlivňuje vzdělání dětí.

Samotný vzdělávací systém diferencuje děti podle zděděného kulturního kapitálu (postavení rodičů). Tím se historicky udržují i sociální diference. Nastupuje nová šlechta podle významnosti absolvované univerzity.

Sociální původ také znamená diferenci přístupu k informacím.

#KAPITOLA 4 - DUCH STÁTU, ZROD A STRUKTURA BYROKRATICKÉHO POLE

- Rekonstrukce geneze státu jako monopolu na legitimní užívání fyzického a symbolického násilí:

Stát disponuje mocí vnucovat prostřednictvím školy lidem kategorie myšlení. Proto je důležité se s myšlením státu rozejít.

Sociologie se nemůže osvobodit od tlaků sociální poptávky, je zde nutná nezávislost na státu.

Weber: Stát si osobuje monopol na legitimní užívání fyzického a symbolického násilí na určitém území a jeho populaci.

Stát může použít fyzické násilí buď proti vnějšímu nebo vnitřnímu nepříteli.

Symbolické násilí znamená působení na mentalitu (myšlení).

Rekonstrukce geneze je nástroj pro rozchod z původními myšlenkami a názor, že to může být jinak.

- Proces koncentrace symbolického kapitálu legitimacy:

Stát v sobě koncentruje všechny druhy kapitálů, Kapitálu fyzické síly, ekonomického, informačního a symbolického (armáda, justice, daně). Tím je držitelem tzv. metakapitálu a tím má moc nad držiteli všech kapitálů a nad kurzem směny jednotlivých kapitálů.

Držitelé kapitálů bojují o moc nad státním kapitálem, aby získali moc nad kapitály ostatních lidí.

Vznik státu znamená vznik státního trhu a sjednocení ekonomického prostoru, vybírání daní a jejich přerozdělování. Sjednocení právních a lingvistických norem. Sjednocováním myšlenek vzniká národní identita.

- Konstrukce sociálních identit a legitimacy prostřednictvím rituálních aktů.

Kulturní a jazykové sjednocování, dominantní jazyk a kultura se vnucují jako legitimní

#KAPITOLA 5 - JE MOŽNÝ NEZIŠTNÝ ČIN?

- Zájem, *illusio* a kritika utilitarianismu
- Gratuitní znamená něco bezdůvodného, libovolného nebo něco co se nevyplácí. (nevýnosné).
- Zájem znamená, že se soc. hře přisuzuje důležitost, že aktéry zajímá. Opozice je lhostejnost (*ataraxie* jejímž opakem je *ilusio*).

Iluzio (z lat. Hra) znamená vsazení, být vsazen do hry, hrát, aniž by o tom člověk uvažoval. Těm kdo nejsou ve hře to připadá jako iluze.

Interesso znamená souhlasit s hrou a usilovat o vsázky.

Utilitarismus, cílem jednání je ekonomický zájem nevím to jistě, najít

Byrokracie je univerzalistická.

- Symbolické statky se řadí mezi statky duchovní, Symbolický kapitál je pověst, ocenění, uznání mého vlastnictví jakéhokoli kapitálu druhými, např. bohatý/chudý. Může být:

- *Symbolický zisk, např. sláva, svatost.

*Symbolická nadvláda, moc je založena na charismatu a citovém očarování, např. šéf a sekretářka.

*Symbolické násilí je vynucování poslušnosti dál nevím.

- Ekonomie symbolických statků je kolektivní odmítání zájmů, tj. nezištnost.

•

- Směna darů a eufemistická forma jednání.

Analýza směny darů: Když člověkněco dostane, neoplácí to hned, protože by to bylo totéž jako dar odmítnout.

Rozdíl mezi okamžitou směnou a půjčkou je v časové prodlevě.

Přijmutí daru je zásah do svobody příjemce, protože je zavazující (něco za něco).

- #Kontrolní otázky

1. Vysvětlete vztahy a rozdíly mezi pojmy *habitus*, *illusio* a *interesse* v koncepci Pierra Bourdieu.

2.

3. Uvedte příklad proměny strategického užívání symbolického kapitálu mezi předmoderní (feudální) a moderní (buržoazní) společnostmi.

4.

Uvedte alespoň tři příklady sociálního jednání, v jehož předpokladech a sdílených očekáváních je zakomponován zákaz kalkulace:

- *nezištné jednání) bez kalkulace zisku)-
- *Ušlechtilost.
- *Solidarita.
- *Obětování se.

#Foucault, M. *Dohlížet a trestat*. s. 275-315. (40 stran četby)

- **Dohled a analytické rozčlenění prostoru.**

Model disciplinárního dispozitivu: Rozdělení města na části, zákaz opuštění města, pravidelná kontrola přítomnosti a stavu, tj. živý, nemocný nebo mrtvý.

- **Lepra a mor jako modely strategie moci.**

Mor vyžaduje disciplinární schémata: Rozdělení prostoru, separace, organizovaný dohled a kontrola, hierarchie moci.

Lepravyžaduje rituál vyloučení: Binární rozdělení na zdravé a nemocné a jejich vyloučení.

Oba jsou způsoby, jak vykonávat moc nad lidmi, kontrolovat vztahy mezi nimi:

Mor jako disciplinární schéma jako řetězení zmatků a nepořádků.

Lepra jako schéma vyloučení ze společnosti.

- **Panoptická modalita moci a konstituce disciplinární společnosti**

Účinek panoptikonu: zavést u vězněho vědomý a nepřetržitý stav viditelnosti, který zajišťuje automatické fungování moci.

Tato moc musí být zřejmá (viditelná), tj. člověk ví že je viděn a neověřitelná, tj. člověk neví v kterém okamžiku je pozorován, ale ví že je to kdykoli možné.

#Kontrolní otázky

1. Jaký vliv má panoptikální pozorování na výkon moci v moderní společnosti? Uveďte alespoň tři příklady panoptikální architektury v sociálním prostoru (z vlastní zkušenosti).
2. Pozorování zvyšuje produkci, pozdvihuje veřejnou morálku, Věznice, nemocnice, školy, policejní donášedci.
3. Vysvětlete rozdíl mezi disciplínou jako blokádou a disciplínou jako mechanismem.
Blokáda: Používá negativní funkce, tj. zadržet, zabránit.
Mechanismus: Funkcionální dispozitiv (panoptismus) vylepšuje výkon moci, tj. zrychluje a zvyšuje účinnost.
4. V jakém vztahu je rozšíření disciplinárních metod a ideologie užitečnosti?
5. Disciplinární funkce zvyšují disciplínu, tj. zabránění např. krádeží.
6. Disciplinární mechanismy mají tendenci se rozšiřovat, tj. zabýrat větší oblasti.
Rozšiřování Disciplinárních metod zvyšuje užitečnost tím, že zvyšuje účinnost moci.
7. Jakou roli hrají v tomto vztahu moderní vědy?

#Giddens, A. *Důsledky modernity*. s. 11-101. (90 stran četby)

- Teorie dynamiky modernity: oddělení času a prostoru, vyvázání a reflexivita
- Modernita je způsob nebo organizace sociálního života, od 17 století, evoluce, velká rychlost změn, moderní instituce (politický systém), industrializace, kapitalismus, vznik sociologie, racionalizace.
- Dynamika modernity vychází z oddělení času a prostoru, odtržení prostoru od místa, tj. možnost interakce lidí místně vzdálených.
- Oddělení času a prostoru (vyvázání) znamená, že pro interakci není nutná místní nebo časová přítomnost.
- Typy vyvazujících mechanismů: Symbolické znaky a expertní systémy, oba nemohou existovat bez důvěry (hodnověrnosti).
- Reflexivita je charakteristikou veškerého lidského jednání, myšlení a jednání se navzájem ovlivňují, praktiky jsou neustále ověřovány a měněny podle nových vědění.
- Sama sociologie reflektuje sociální život.
- Zdroje dynamického vývoje modernity tedy jsou: oddělení času a prostoru, vyvazující mechanismy a reflexivita.

•

- Institucionální dimenze modernity a jejich globalizace.
- Jsou to: Kapitalismus, industrialismus, dohled a kontrola násilí.

*Kapitalismus: Systém produkce založený na vztahu vlastnění výrobních prostředků a námezni práce, kde je kapitalistická společnost Buržoazie/proletariát, industrializace, převaha ekonomiky, soukromé vlastnictví a oddělení ekonomiky od politiky.

*Industrialismus: Používání neživých zdrojů síly (strojů) při výrobě.

*Dohled: kontrola činností(dodržování zákonů), základ administrativní moci,

5. *Kontrola prostředků násilí: Vojsko a policie.

6. Modernita je globalizující, charakteristiky moderních institucí jsou: globalizace, vyvázanost a reflexivita. Globalizace znamená zkrácení časoprostoru,

- Důvěra, abstraktní systémy a identita aktérů.

Důvěra vychází ze:

sociálních svazků, tj. jednotlivců, kteří se znají, zde existují tvárné závazky.

abstraktních systémů, tj. symbolických znaků (např. peníze) a expertních systémů často mezi laikem a odborníkem, zde beztvárné závazky.

Př ístupové body jsou body spojení mezi laiky, a to jednotlivci nebo kolektivy a př edstaviteli abstraktních systémů.

#Kontrolní otázky

1. Na příkladu byrokracie a politiky vysvětlíte, co znamená koncept *reflexivní modernita*.
- 2.
3. V jakém vztahu se nacházejí čtyři dimenze globalizace podle Giddense?
4. Jsou to: Světová ekonomika, národní stát, světový vojenský řád a dělba práce.
5. Oddělení ekonomiky od politiky umožnilo vznik nadnárodních korporací, umožňujících ovlivňování politiky národního státu, ovšem legitimita kontroly (fyzické násilí) zůstává státu.
6. Globální vliv státu je podmíněn jeho bohatstvím a tím jeho vojenskou silou.
- 7.
8. Co je příčinou nahrazování tradice coby regulátora lidského jednání expertními systémy?
9. V tradičních společnostech bylo jednání založeno na reinterpretaci, v moderních reflexivita spočívá na neustálém ověřování a přetváření podle nových informací.
- 10.
11. Uvedte alespoň tři příklady produkce ontologického bezpečí skrze expertní systémy.
12. Ontologie se zabývá podstatou bytí, existují nebo existuje svět?

Ontologické bezpečí je forma důvěry ze stálosti vlastní identity, spolehlivosti osob, stálost sociálního a materiálního prostředí, rutijní řád.

Tabulka důvěry v tradičních a moderních společnostech:

Tradiční/Moderní

Příbuzenství/sociální svazky (přátelství a sex)
Komunita/abstraktní systémy
Náboženství/racionální myšlení

#Bell, D. *Kulturní rozpory kapitalismu* s. 57-100. (43 stran četby)

- kultura je odrazem socioekonomické struktury (homo faber, marxistická linie)
Kultura je instituce udávající trend mravům, morálce i politice.
Umělci jako předvoj (avant-garde).

- **Moderní hedonismus:**

Hedonismus znamená slast jako nejvyšší hodnotu.

V 50. letech se kultura USA stala hédonistickou, zaměřenou na slast, okázalou spotřebu, hru a zábavu. Cestování, móda, reklama, televize, sex atd.

Vzniká neslučitelnost strukturálních norem (norem puritánských a buržoazních) a nové kultury,

V 60. letech nástup kontrakultury (psychidelické) a boj proti kodexům a tradičním hodnotám.

- **Proměny středních tříd**
- **V 20. letech nástup masové výroby a spotřebypřetvořil život střední třídy, protestantská etika byla vytačena materialistickým hedonismem. Kultura určovala styl života.**
- **Práce se stala prostředkem k okázalé spotřebě, úspěch jako status,**
-
- **Proměny protestantské etiky a ideologie puritanismu**
- **Kultura a sociální struktura se setkávají na trhu, tj. prodej kultury, která ovlivňuje cítění a životní styly, např. v USA se prosadily nové spotřebitelské návyky (vysoká spotřeba) a tím došlo k erozi protestantské etiky a puritánské ideologie, tedy tradičního hodnotového systému. Postmodernistická kultura 60. let (kontrakultura) byla vzpourou proti protestantské etice a útokem na buržoazní hodnoty. Sám kapitalismus svoji nabídkou usiluje o maximální spotřebu.**
-
- **Ideologie osvobození**
- **První velký útok mladých intelektuálů proti puritanismu počátkem 20. století a to:**
- **Požadavek kosmopolitní kultury (např. černoši) a požadavek sexuální svobody. Hlásali etiku hédonismu, slasti a hravosti, tj. etiku konzumu, kterou později kapitalismus převzal.**
- **Protiútokem bylo hnutí za zdrženlivost, např. morálka střední třídy v USA, prohibice, ovšem toto nemohlo zadržet nástup konzumní společnosti.**
- **Globalizace odstranila bariéry a spojila společnost do jedné kultury**

#Kontrolní otázky

1. **Jak popisuje Bell proměnu moderní kultury ve vztahu k jejím legitimizačním funkcím?**
2. **Americký kapitalismus ztratil svou tradiční legitimitu postavenou na protestantské etice a nastoupil hedonismus.**

Masová spotřeba znamenala přijetí ideje sociální změny a osobní proměny a

poskytla legitimitu těm, kdo byli ochotni inovovat a „vést“ na cestě kupředu jak v kultuře

tak v materiální výrobě. Nástup automobilismu, biografu a reklamy.

3. **Masová spotřeba a vysoká životní úroveň začala být považována za legitimní cíl snažení.**

4.

5. **Jaký byl podle Bella historický osud avantgardy coby nositelky opoziční kultury?**

6. **Dnes již avantgarda neexistuje, zmizelo napětí mezi šokujícím uměním a šokovanou společností, společnost avantgardu institucionalizovala.**

7. **Byla přetvořena v reklamní a prodejní artikl.**

8.

9. V jakém smyslu ideologie osvobození koliduje s pozdně kapitalistickým ekonomickým systémem?

Kapitalistický systém vyžaduje protestantskou etiku v oblasti lidské práce (od zaměstnanců), ale v oblasti spotřeby podporuje společenskou poptávku po zboží, tj. hedonismus. Nástup liberální ideologie podporující permisivitu (porozumění druhým)

#Beck, U. *Vynalézání politiky*. s. 59-94 a Beck, U. *Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně*. s. 205-249. (81 stran četby)

- Reflexivní modernizace jako sebezrušení moderny
- Industriální modernizace nahradila feudalismus kapitalismem, vznik tříd, funkční diferenciací subsystémů, motorem tu je racionalita.
- Reflexivní modernizace znamená, že působením modernizace bývalá epocha (industriální) zaniká a vzniká nová (druhá moderna , pokles důležitosti tříd, motorem je individualizace, globalizace a rizika (ekologická).
- Teorie reflexivní modernizace zpochybňuje klasické modernizační teorie, které spojují modernizaci s industrializací (teorie jednoduché modernizace).
- Oproti teorii reflexivní modernity stojí teorie postindustriální, např. přesun do terciálních sfér a teorie postmoderny.
- Po rozpadu socialistického bloku je dnešní ohrožení dáno tím, že rozvojové země nedosáhly na racionalitu a blahobyt.
- Kapitalismus se rozkládá (ztrácí patent na rozum a morálku) zkrze diktaturu věcných tlaků, ekonomikopolitiky, tedy absolutismem samotné modernizace. Modernizace sama narušuje základy industriální modernizace, tj. zánik tříd, nerovnosti se individualizují, úloha rodiny upadá, krátce industriální moderna zastarává a vzniká druhá moderna.
- Universalismus blokuje myšlení tím, že je normuje.
- Industriální společnost se ztotožňuje s modernou, modernizace se šíří globálně a přetváří sama sebe, individua se osvobozují od institucionalizovaných rolí, modernizace je tedy systém inovace a revoluce.
- Reflexivní modernizace může reformovat industriální modernu prostřednictvím své dynamiky, ale také může vyústit v ekodiktaturu, neonacismus, fundamentalismus atd.
-
- Moderní chápání historického času a jeho proměny
-
- Procesy diferenciací a de-diferenciací sfér jednání
-
- Individualizace jako proměna biografických modelů
- Individualizací rozumíme subjektivní a biografické aspekty procesu civilizace: 3 dimenzí:
- Dimenze osvobození: Vyvázání z historických sociálních vazeb nadvlády a materiální závislosti.
- Dimenze odkouzlení: Ztráta jistot v oblasti vědění a víry.
- Dimenze kontroly: Vzniká nový druh vázanosti.
- Individualizace také mění pojetí tříd a rodiny, sociální jednotkou se stává jednotlivec.
-
-
- Institucionalizace biografii: které instituce a jakým způsobem určují individuální biografie a jejich plánování v pozdně moderní společnosti?
- Proces individualizace, standardizace a institucionalizace, tj. instituce trhu, peněz, právo, vzdělání atd. Jednotlivec se podřizuje tlaku trhu pracemasového konzumu, reklamy, masmédií a kontrole.
- Institucionalizace (jednotlivé instituce) utvářejí biografii (životní příběh) lidí, např. zákony, normy.
- Např. TV individualizuje (přístup k informacím), ale také standardizuje (stejné informace pro všechny).
-
- Proměna zkušenosti ve světě práce

- **V industriální společnosti se výdělečná práce nezakládá na práci samé, ale dává existenční zajištění individuálnímu životu.**
- **Výdělečná práce a rodina jsou bipolární souřadnice pro jistotu v životě. Podle povolání hodnotíme člověka a jeho sociální postavení (příjem, status, společenské kontakty atd).**
-
- **Proměna hodnoty vzdělání a motivační krize**

Masová nezaměstnanost změnila situaci v profesním vzdělávání (profesní vzdělávání orientované na zaměstnání, např. medicína), vzdělání již nezaručuje zaměstnání. Podobná situace je v institucích sociální péče, rekvalifikace, pomoc postiženým a po výkonu trestu (rehabilitace).

Nebezpečí nezaměstnanosti nebo neúplné zaměstnanosti hrozí všem typům vzdělání, přijetí nekvalifikované práce je brain-lost.

Vzdělání stratilo imanentní smysl spjatý s budoucím povoláním.

Přichází vzdělání jako hodnota pro sebenaplnění.

#Kontrolní otázky

1. **Jaké jsou konkrétní empirické projevy reflexivní modernizace?**
- 2.
3. **Jaký je obsah a význam Beckovy teze o protimoderní moderně?**
- 4.

Co znamená a jaké jsou důsledky flexibilizace výdělečné práce:

Osvobození vztahů od povolání a podniku, tj. flexibilita pracovní doby a decentralizace pracoviště (práce např. přes internet) způsobuje flexibilní a plurální neúplnou zaměstnanost, tj. neúplná pracovní doba.

5. **V jakém smyslu mluví Beck o oslabování třídních pout?**